

чатку ў Бога благаславіцца», інакш ён будзе караць градам і навальніцамі. Існавала прыкмета: якая з дзяўчат у час жніва далей з сярпом адыйдзе ад іншых, тая і хутчэй выйдзе замуж. У дажынкавым абрадзе адбіліся алгалоскі культу продкаў. Па вераваннях беларусаў, поспех у жніве ўвогуле залежаў ад апякунства нябожчыкаў. Напр., забаранялася жаць пасля заходу сонца, каб памерлыя бацькі «гулялі весела». Зажынкавы сноп называўся «дзел» і сімвалізаваў сабой апекуна збожжа, які меў сувязь з духамі продкаў. Рытуальная ежа на зямлі вакол «барады» таксама звязана з ушанаваннем памерлых. На зажынках, нажаўшы першы сноп, садзіліся есці кашу, бралі яе 3 разы ў рот, а тое, што заставалася, выкідвалі ў сноп. Густая каша выконвала сакральную функцыю: яна спрыяла ўрадлівасці зямлі і дабрабыту чалавека. Качанне і кулянне па зямлі рабілася дзеля добрага ўраджаю і дзеля таго, каб да дзяўчат, якія куляюцца, прыязджалі сваты. Эратычная функцыя «барады» вызначыла існаванне звязаных з ёю звычаяў і варожбаў. Так, апошнія каласы часам аздаблялі хмелем, што азначала эратычную сімволіку, клалі ў «баряду» хлеб-соль ці абкладвалі яе сярпамі і назіралі: калі мурашы ці казюкі папаўзуць з «барады» — дзяўчына пойдзе замуж, а калі ў «баряду» — чакай нараджэння дзіцяці ці прыбытку. Варажылі і з сярпом, які кідалі пасля «завівання барады»: у які бок ён ляжа — чакай адтуль сватоў, а калі паляціць далёка — будзь сваты з далёкай вёскі. Ж.п. і з. працягваюцца ў багатай семантыцы жніўнай абраднасці, у прыватнасці вянка, і перш за ўсё ў перанясенні самой назвы «вянок» на ўвесь абрад, які сімвалізуе новы ўраджай, багацце, плён, а часам замяшчае «апошні сноп» ці «баряду». Наогул магічная сімволіка вянка мае шматлікія адценні. Так, ён супастаўляецца з сонцам, уплывае на ўраджайнасць нівы, яго не выпадакова плячэ прыгожая дзяўчына (удзельнікі абраду разуме-

лі значэнне вянка як сімвала дзявоцкасці). У адпаведнасці з павер'ямі і звычаямі міфічны персанаж Раю, што сімвалізуе плённасць, запрашаюць за стол, за які «жнеечкі пазазаваны», «усе ў радочак Раю, мой Раю, пасаджаны». Ролю хлебароднага бажства выконваў Спарыш, падвойны колас, які ўвасабляў «на такую ўмалот, а ў дзяжы падход, а ў печы рост, а на сталае сышце». У Ж.п. і з. ўвасобіліся быт. і сакральныя, рэальныя і міфічныя ўяўленні і вераванні селяніна-земляроба.

Літ.: Земляробчы календар: абрады і звычэй. Мінск, 1990; Валодзіна Т. Така ў сістэме духоўнай культуры беларусаў. Мінск, 1997. *А.М.Аляхновіч.*

ЖНІЎНЫЯ ПЭСНІ, старажытны пласт летняга каляндарна-земляробчага фальклору беларусаў. З'яўляюцца вышэйшым дасягненнем традыц. песеннага мастацтва. Ж.п. ўключаюць 3 групы абрадавых песень: зажынкавыя («зажон»), жніўныя (працоўныя), дажынкавыя («дажон»). У дажынкавых песнях прасочваецца клопат жніа аб добрым для працы надвор'і («Перажаны, Божа, хмаркі...»), аб тым, «каму сёлета жыта зажынаці», а таксама выказваецца спадзяванне на пачастунак за добрую працу на зажынках («Выпраўляюцца малажайкі на спраўленне зажынак», «Ой, цяпер у нас зажынкі»). У многіх Ж.п. знайшлі ўвасабленне сац. матывы антыпанскай, антыпрыгонніцкай накіраванасці («Да ў нашага пана да надобная слава»). У іх адбіліся анімістычныя звароты жніа да прыродных стыхій як да жывых істот (каб «ветрык паціхеньку» развееў «хмарачку мнісеньку.. маю тугу цяжаленьку, каб я малада жыты жала і сярэдзіну сваю не зажала...»). Гал. вобразы Ж.п. — жніа, месяц, поле, сонца, вячэрняя зара і інш. Яны дапамагаюць падкрэсліць эстэтычную значнасць нялёгкай працы жанчыны-жніа на ніве, надаюць ёй пры дапамозе маст. сродкаў пясчотны характар («А што ў полі бялеецца?», «Чорна смародкачка», «Лу-

гавая перапёлка»). У Ж.п. знайшлі адлюстраванне складаных сямейных і грамадскіх адносінаў («Добры веча! Халодная хатка, няродная матка», «Да пара дамоў, пара, мне маладой пары няма» і інш.). Многія песні характарызуюцца велічальнымі матывамі, перадаюць радасць з нагоды заканчэння вялікай цяжкай працы, якая прынясе дастатак роду, сям'і, забяспечыць усіх хлебам. Заканчэнне жніва ў песні часам параўноўваецца з вайной («У нас сягоння вайна была: // Мы ўсё поле зваявалі, // У снапачкі павязалі, // У копачкі паскладалі, // Свае ручкі патамілі, // Галовачкі засмуцілі...»). У наш час с.-г. машыны выключылі выкарыстанне традыц. прылад працы на полі, таму Ж.п. захоўваюцца пераважна ў памяці носьбітаў традыцыі. Далейшае існаванне Ж.п. у творчай практыцы магчыма ў разнастайных тыпах фалькларызму: традыц., другасным, апрацаваным, стылізаваным, рэстаўрыраваным, рэканструаваным.

Літ.: М о ж е й к о З.Я. Календарно-песенная культура Беларусі: опыт системно-типол. исслед. Мінск, 1985; Ліс А.С. Жніўныя песні. Мінск, 1993. *А.М.Аляхновіч.*

ЖОДЗІНА, горад у Смалявіцкім р-не, на р. Пліса. За 55 км на ПнУ ад Мінска, чыг. станцыя на лініі Мінск—Орша, на аўтадарозе Мінск—Масква. 61,8 тыс. ж. (2011).

Упершыню згадваецца ў 1688 як в. Жодзіна Слабада ў Барысаўскім старостве Мінскіх павеі і ваяв. ВКЛ, уласнасць Радзівілаў. Пасля 2-га падзелу Рэчы Паспалітай (1793) у Рас. імперыі, у Барысаўскім павеце Мінскай губ. У 1863 адкрыта нар. вучылішча. У 1871 — чыг. станцыя на лініі Брэст—Масква. У 1886 сяло ў Смалявіцкай воласці, 48 двароў, 470 ж. У 1897 — 97 двароў, 697 ж., царква, нар. вучылішча, карчма, млын, кузня. З 1919 у БССР. З 17.7.1924 вёска ў Смалявіцкім р-не, да 26.7.1930 Мінскай акругі. З 20.8.1924 цэнтр сельсавета. У 1926 — 193 двары, 994 ж. З 20.2.1938 у Мінскай вобл. У Вял. Айч.